

Inhoudsopgave

1.	Opening en welkom	2
	<u>Mededelingen, regelen werkzaamheden en vaststelling agenda</u>	5
2.	Mondelinge vragen	6
3.	Bespreekstukken	6
	<u>A.Bouwstenen waterbeleid (<i>motiedebat</i>).....</u>	6
4.	Hamerstukken	15
5.	Ingekomen brieven	16
6.	Notulen voorgaande vergadering 7 februari 2024	16
7.	Sluiting.....	16

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 20 MAART 2024

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 43 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltjes (GroenLinks), de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer E. van Marum (BBB), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer G. Moes (BBB), mevrouw W.Z. Muilwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), de heer R.J.H.H. Rep (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), mevrouw M. Visser (PvdD), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegman (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: ---

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig: ---

1. Opening en welkom

De VOORZITTER: Er daalt een stilte in en het is altijd goed om een beetje, zoals het tijdens mijn opvoeding heette, 'met de genade mee te werken'. Dus de vergadering is geopend.

Er is een behoorlijk goed ontwikkeld quorum, dus we kunnen vergaderen. Ik heb geen berichten van verhindering, geloof ik hè? Nee. Ik kijk ook even vorschend naar de bankjes van het College: ook het hele College is present. Dan kunnen we beginnen.

Afscheid Statenlid Kolthof (PvdD)

De VOORZITTER: We hebben vandaag het afscheid van een Statenlid. We hebben de installatie van een nieuw Statenlid, dus we zijn daarna weer volledig. En we hebben de beëdiging van een fractievertegenwoordiger.

Vandaag is de heer Kolthof voor het laatst in ons midden. Dat is op zich al een reden om even achter het spreekgestoelte te gaan staan. [Iedereen in de zaal gaat staan.] U mag blijven zitten, ik ga staan! Ik begrijp dat u 'met de genade wilde meewerken'.

Dames en heren, beste Meint, je maakte je entree in ons midden tijdens de Statentweedaagse in de buurt van Arnhem. Dat voelt als prehistorie. Het was augustus 2021. Er is ontzettend veel gebeurd sindsdien, maar toch gebeurden daar onvergetelijke dingen. En één ding waarvan ik meerdere mensen ook een beetje bezorgd daarop heb horen reflecteren, was dat je je überhaupt had opgegeven voor kleiduivenschieten. Ik bedoel, ze zijn van klei maar het zijn toch duiven. Maar dan ook nog dat verpletterende resultaat dat je daarmee haalde. Dus er waren mensen die toch ook mij even aanschoten en zeiden: 'Hoe kan die daar zo goed in zijn geworden?' Waar doet een jongeman zijn vaardigheden op in het hanteren van een geweer, op zo'n manier dat je ook in staat bent om heel veel klei uit de lucht te schieten? Dat raadsel is niet onthuld, maar het staat je natuurlijk vrij om daar

straks nog een paar onthullende mededelingen over te doen, nu dat toch geen consequenties meer heeft.

Je begon als fractievertegenwoordiger in nauwe samenwerking met Ankie Voerman, om daarna lijsttrekker te worden bij de provinciale verkiezingen, waar vorig jaar dus een snelle carrière met steile curve op volgde. In je *maidenspeech* gaf je aan dat je je meer planeetvertegenwoordiger voelt dan volksvertegenwoordiger. Dat trof het natuurlijk weer niet, want je werd hier volksvertegenwoordiger. Maar je nam de planeet erbij. En niet alleen kijkend naar het hier en nu, maar ook kijkend naar elders en later. Om die reden ben je actief geworden bij de Partij voor de Dieren.

Als ik dan bedenk hoe je het woord voerde – dat hebben we allemaal denk ik een herinnering aan – dan was het altijd scherp. Af en toe schuurde het ook in de toon of in de woordkeuze die je maakte. Maar je stond ook altijd voor iemand die het debat wel behoorlijk ferm aanging. Je stond ook altijd behoorlijk goed open voor de feedback die je soms ook onmiddellijk op je optreden kreeg. Dan was je ook meestal niet te beroerd om tijdens het debat te zeggen: 'Ja nee, dat had anders gemoeten.' En dat dan te onderkennen en dat hardop uit te spreken. Dat siert je, dat schept ook verbinding. Want ik denk dat er heel veel mensen hier vandaag zijn die het jammer vinden dat je weggaat.

Je hebt ook bewezen dat je talent hebt voor de klassieke vorm van het parlementaire debat dat we hier voeren: netjes vergaderen via de voorzitter. Dat is een kunst die sommigen nooit onder de knie zullen krijgen. Jij maakt deel uit van het exclusieve gezelschap van de mensen bij wie de Via de Voorzitter-Trofee ten minste toch een tijdje op het nachtkastje heeft gestaan. Alweer een vogel. Ik hoop dat je ook tegen die vogel geen onthullende, en daardoor dus grensoverschrijdende en intimiderende, dingen hebt verteld over je schietvaardigheid.

Net als bij heel veel fracties werd ook jouw politieke talent aangewakkerd door de andere samenstelling van de Staten. Je bracht ongebruikelijke coalities tot stand, bijvoorbeeld die motie waarin de noordelijke verkenning naar wildopvang werd geïnitieerd en die met steun van de grootste partij in de Staten werd aangenomen.

Ik denk dat ik namens iedereen spreek wanneer ik zeg dat we het jammer vinden dat we niet langer mogen genieten van je prikkelende, persoonlijke bijdragen aan de provinciale democratie. Ik wil je hartelijk welkom voor je tijd, je inzet, je energie. 'Passie' is een woord dat een erg slijt, maar ik meen het bij jou wel echt te zien. De passie waarmee je de dingen die je belangrijk vindt, hier op de mat hebt gelegd. Kortom, werk hebt gemaakt van je Statenlidmaatschap. En hoewel het kort was, nemen we afscheid van iemand die in die korte tijd veel heeft laten zien van zijn persoonlijke stijl en daarmee ook onze biotoop heeft verrijkt.

Ik ga nu iets moeilijks doen. Er is een van ons die heeft aangegeven die eigenlijk ook iets wil zeggen. Dat is ongebruikelijk, dat past ook niet helemaal binnen de orde. Daarvoor hebben we het compromis dat dat dan maar buiten de vergadering moet. Dus ik schors de vergadering, zodat Eddie van Marum het woord kan nemen buiten de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering voor het rituele cadeautje van de Staten en het woord. Kom maar hier!

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, allereerst even een vraagje aan u, voorzitter. Is het net zoals bij een *maidenspeech*? Kan ik bij mijn afscheidsspeech ook niet worden onderbroken?

De VOORZITTER: Jawel, door de voorzitter als hij vindt dat het uit de hand loopt. En zoals u weet – maar we mogen dat allebei niet vertellen – hebben we daar in het presidium ook uitvoerig over gehad dat de voorzitter dan moet doen, hè?

De heer KOLTHOF (PvdD): Dat klopt inderdaad. Nee, ik had mijn speech voorbereid samen met de hulp van de heer De Grooth van Groninger Belang, dus maak je borst maar nat. Maar ik dacht: ik kort hem nu maar even in.

Ja, beste mensen, ik neem vandaag afscheid van jullie. Velen van jullie ga ik binnenkort ook weer ontmoeten, dus het is niet helemaal een afscheid. Het is ook echt een 'tot ziens' wat dat betreft. Wat ik daarover kan zeggen, is dat dit voor mij op dit moment niet de juiste plek op het juiste moment is en daar houd ik het ook bij vandaag. Dat vind ik ontzettend pijnlijk, want wat de Commissaris al aangaf, is dat ik hier binnen ben gekomen tijdens de coronaperiode, hier in uw midden heb gestaan, geïnstalleerd werd, er geapplaudisseerd werd. De mensen zaten thuis. Ik heb een heel mooie Statentweedaagse in Arnhem gehad. En het verbaasde dat sommige andere mensen zo slecht waren

in dat kleiduivenschieten. Dus misschien komt het omdat ik wat oefening heb gehad in Bulgarije op de *shooting range*.

Ja, ik heb vervolgens het vertrouwen gekregen van de kandidatencommissie van de Partij voor de Dieren, waaronder Wynanda [van der Land], die vandaag ook op de publieke tribune zit. En ik heb debatten mogen voeren en uiteindelijk zijn we met een heel mooi resultaat hier met twee zetels verkozen. Daar ben ik ontzettend blij mee. Vervolgens hebben we hier mooie debatten mogen voeren, waaronder over de wildopvang, waar mijn collega Stijn een mooie voorzet voor heeft gedaan. Natuurtoezicht is een stokpaardje van mij geweest.

Ik heb ook echt genoten van de debatten over de Oostpolder en Groningen Airport Eelde, waar wij voor inwoners hebben geprobeerd om hun een stem te geven. Dat is ook wat ik jullie zou willen meegeven voor de komende periode. Ik heb altijd geprobeerd om hier te staan voor liefde voor alle inwoners van Groningen. Dat geldt niet alleen voor de bijna 600.000 mensen die leven in deze provincie, maar ook al die dieren die we vaak niet in ons landschap zien, maar die met hun miljoenen ook hier leven. Ook zij verdienen een stem. Wat dat betreft is het jammer dat de Partij voor de Dieren maar twee zetels heeft in deze Staten.

Nadat ik mijn vertrek heb aangekondigd, heb ik ontzettend veel mooie berichten gehad van bijna jullie allemaal. Net was er één die natuurlijk in het oog sprong. Ik kon bijna een overstap maken van partij! Hierbij maak ik officieel bekend dat ik het niet doe, Ton van Kesteren van de PVV. Ik heb er eens over nagedacht, maar ik heb toch wat standpunten die niet helemaal overeenkomen.

Nee, ik neem hier vandaag afscheid van jullie. Ik wil jullie allemaal bedanken voor deze geweldige periode en ik zal af en toe nog eens komen kijken. Dus wie weet tot ziens! [Applaus.]

De VOORZITTER: [Overhandigt het afscheidscadeau aan de heer Kolthof.] Kijk. Om te voorkomen dat het helemaal uit de hand loopt, zal ik de rest van de cadeaus en uitingen van genegenheid willen verdagen naar de koffiepauze – in de hoop natuurlijk dat de heer Kolthof nog even tot de koffiepauze wil blijven.

Installatie één nieuw Statenlid en één fractievertegenwoordiger

De VOORZITTER: Dan gaan we over naar de toelating van de opvolgster van de heer Kolthof: dat is mevrouw Visser namens de Partij voor de Dieren, en ook de heer Akloe die in de startblokken om als fractievertegenwoordiger namens de PVV het woord te mogen voeren in de Statencommissies. Dat begint zoals u weet met een ad-hoc-commissie voor het onderzoek naar de geloofsbrieven. Dat vergt een schorsing, dat komt meteen goed. Ik benoem in die commissie de Statenleden Buigel, Feenstra en Scheeringa en de griffie zal de commissie bij haar werkzaamheden begeleiden.

Ik schors de vergadering, zodat de commissie haar werk kan doen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de voorzitter van de commissie voor de geloofsbrieven.

Mevrouw BUIGEL (voorzitter commissie onderzoek geloofsbrieven): De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd. Het gaat om de volgende personen: mevrouw Visser als Statenlid namens de Partij voor de Dieren en de heer Akloe is voorgedragen als fractievertegenwoordiger namens de PVV. De commissie heeft het volgende geconstateerd. Mevrouw Visser heeft de benoeming van het centraal stembureau geaccepteerd. De heer Akloe staat op de kandidatenlijst voor de laatstgehouden verkiezing van de leden van Provinciale Staten van Groningen. Uit het uittreksel van de Basisregistratie Personen blijkt dat beiden in de provincie Groningen woonachtig zijn, in het bezit zijn van de Nederlandse identiteit en niet zijn uitgesloten van het kiesrecht. Mevrouw Visser en de heer Akloe hebben hun nevenfuncties kenbaar gemaakt en hebben geen onverenigbare openbare betrekkingen. De commissie is van mening dat voor de genoemde personen niets in de weg staat om te worden toegelaten tot deze Staten of om tot fractievertegenwoordiger te worden benoemd.

De VOORZITTER: Ik dank de voorzitter van de commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven en dan verzoek ik de bode om het Statenlid en de fractievertegenwoordiger binnen te leiden. En ik verzoek u allemaal om te gaan staan. Dit is wél het moment om te gaan staan, denk ik! [Alle aanwezigen in de zaal gaan staan. De bode leidt het kandidaat-Statenlid en de kandidaat-fractievertegenwoordiger de Statenzaal binnen.]

We doen het even onderscheidend, omdat u, mevrouw Visser, hebt aangegeven dat u de verklaring en belofte wilt afleggen en u, meneer Akloe, hebt gezegd dat u graag de eed wilt afleggen. Ik heb weleens de gewoonte gehad om dat door elkaar te zeggen, maar daarvan hebben we gezegd dat het dan zo'n ingewikkelde rijstebrij van tekst wordt, dat we dat elkaar maar niet meer zullen aandoen. Dus we beginnen uw verklaring en belofte, mevrouw Visser, en daarna de eed voor u, meneer Akloe. En dan is het antwoord dat wij van mevrouw Visser verwachten: 'Dat verklaar en beloof ik.' En van meneer Akloe is dat: 'Zo waarlijk helpe mij God almachtig.' Bij het laatste lees ik de eed voor en daarbij hoort nog één extra ding, namelijk dat u tijdens het uitspreken van de eed twee vingers omhoog steekt. Ik lees voor: *'Ik zweer (ik verklaar en beloof) dat ik, om tot lid van Provinciale Staten c.q. tot fractievertegenwoordiger te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (ik verklaar en beloof) dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer (ik verklaar en ik beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten c.q. als fractievertegenwoordiger naar eer en geweten zal vervullen.'* [Hierna neemt de voorzitter de verklaring en belofte af bij mevrouw Visser en de eed af bij de heer Akloe, waarna zij formeel zijn beëdigd als Statenlid respectievelijk als fractievertegenwoordiger.]

Dank u wel. Dan ben ik de eerste die allebei mag feliciteren en daarna schors ik de vergadering, zodat alle anderen dat ook kunnen doen. Mevrouw Visser, meneer Akloe, van harte gefeliciteerd! [Applaus. De aanwezigen leggen voor in de Statenzaal een felicitatieronde af bij de twee benoemde personen.]

[Schorsing]

Meertmoand Streektoalmoand

De VOORZITTER: De vergadering is heropend. Dames en heren, het is *Meertmoand* – voorheen *Dialectmoand* – maar tegenwoordig *Meertmoand Streektoalmoand*. Bij mij proeft dat als een Nederlands woord dat is terugvertaald naar het Gronings, maar er zijn kenners in ons midden vandaag die daar hun licht over kunnen laten schijnen. We bevinden ons namelijk in het voortreffelijke gezelschap van een dichter. Nou zijn sommigen van ons dat misschien ook wel, maar dit is een dichter die net een verse bundel heeft uitgebracht en dat kunnen toch weinigen van ons zeggen. Willem Tjebbe Oostenbrink is het en we hebben met hem afgesproken dat hij, om *Meertmoand Streektoalmoand* te onderstrepen, voorleest uit eigen werk en er nog een paar dingen erbij zegt. Ik geef aan hem het woord. [Hierna houdt de heer Oostenbrink een toespraak in het Gronings, waarin hij aandacht besteedt aan de streektaal Gronings en twee van zijn gedichten voorleest. Daarna biedt hij zijn nieuwste gedichtenbundel aan aan de voorzitter.]

De VOORZITTER: [Spreekt in het Gronings.] Dank u wel, meneer Oostenbrink, die ons aandachtspunten mee heeft gegeven. Voor mij is het erg moeilijk om iets terug te zeggen in de streektaal. Dit is een dag geweest waarop alle problemen 'uitdagingen' geworden zijn. Dat is 'een aandachtspunt' op zich. U hebt ons mooie teksten meegegeven in het gezelschap van een mooi praatje in '*richt en slichte toal*' – zoals we dat hier zeggen. Dat meneer Oostenbrink ons kwam bijlichten over de streektaal, vind ik persoonlijk 'een uitkomst'. Dus blijf nog even bij ons in het atrium. Daar zijn nog meer boekjes. Het is een uitnodiging voor ons allemaal om ook vandaag in de stijl van *Meertmoand Streektoalmoand* te praten. Dank u wel.

Mededelingen, regelen werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: De fractie van het CDA heeft een agenderingsverzoek ingediend, dat u allen voor het weekend hebt ontvangen. Ik geef de heer De Wit even het woord voordat u beslist over de gang van zaken bij de agenda. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Dat klopt, we hebben een agenderingsverzoek gedaan omdat we merken dat er vooral in het aardbevingsgebied onrust is over berichtgeving rondom het wel of niet-toelaten van een kerncentrale in de Eemshaven. Het verzoek was bedoeld om de angel eruit te halen voor inwoners, zodat we op een later moment de integrale discussie over de energiemix konden voeren. De afgelopen dagen hebben wij met een groot aantal fracties. Daarin zijn diverse argumenten

genoemd om dit onderwerp nu niet te bespreken. Wij respecteren deze wens van collega's en trekken het verzoek daarom in.

Wel doen we een appèl op andere fracties, mede ook namens de indieners van de motie – de Partij voor de Dieren, de SP en ook de ChristenUnie – om op zo kort mogelijke termijn het onderwerp wel met elkaar te bespreken. Ondertussen wordt er achter de schermen er ook al over gesproken om te kijken welke vorm en welk moment daarvoor het handigst is, zodat we de onrust zo snel mogelijk weg kunnen nemen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan houden we het vandaag bij de al geagendeerde en voorgeprogrammeerde agenda. Dat is het motiedebat over de bouwstenen voor het nieuwe provinciale waterbeleid. Ik denk dat als ik rondkijk, de fracties toekunnen met twee minuten per onderwerp. Zeker als het in het Gronings is: dan kan het misschien in één minuut en dat is ook nog gepast. Dat is ook wel mooi dat dat past, want we trekken twee minuten voor het onderwerp uit en één minuut voor een motiedebat, dus laten we zeggen: één minuut per fractie. Dat is dan in deze vergadering ook meteen één minuut per fractie per totaal.

Bijdragen in het Gronings, in het Westerkwartiers, in het Fries, in het Drents, in het Ooststellingwerfs, in het Twents, in het Hogelands: het wordt allemaal enorm op prijs gesteld.

De vraag is: kunt u instemmen met deze agenda? Dat is het geval.

Wie vergadert het beste via de voorzitter? De laatste winnaar van de Triple-V Trofee is de heer Hoogers. Hij gaat nu rechtop zitten, zie ik. Hij kan ook in het Gronings beoordelen of er via de voorzitter wordt gesproken en dat doet hij misschien pas aan het eind van de Statenvergadering van 24 april. Want dat zijn er meer bespreekpunten en misschien ook meer mogelijkheden om te toetsen of het een beetje lukt allemaal. Ik laat die beoordeling aan de heer Hoogers. Als hij zegt dat hij meer bedenktijd nodig heeft, dan zit hij ook nog aan een extra rondje als voorzitter van de jury vast, maar dan heeft hij ook weer een beetje meer tijd met de vogel op zijn nachtkastje. Dus 'elk nadeel heeft zijn voordeel'.

[Agenda conform vastgesteld]

2. Mondelinge vragen

(Er zijn geen mondelinge vragen.)

3. Besprekstukken

A. Bouwstenen waterbeleid (motiedebat)

De VOORZITTER: Het eerste en enige bespreekpunt van vandaag is een motiedebat op verzoek van de Partij voor de Dieren, over de door het College aangereikt bouwstenen voor het nieuwe provinciale waterbeleid. Er is een interactieve bijeenkomst geweest in februari. Er is natuurlijk tijdens de Statencommissie ook al uitgebreid over gesproken. Dus dat betekent dat we hier vandaag een afrondend motiedebat hebben. Zullen we het zo eens doen?

Ik denk dat ik nu mevrouw Ten Hoeve het woord ga geven. Mijn gok klopte, aan haar is het woord.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): [Start haar betoog in het Gronings.] Dag, iedereen hier en ook daar! Mijn motto is 'overdaad is nergens goed voor'. En nu ga ik over in het Nederlands.

[Vervolgt haar betoog in het Nederlands.] Laat de landbouwprovincie hier het goede voorbeeld geven en een trotse voorloper worden door politieke moed te tonen en dus onvermijdelijke keuzes te maken. Want, om de Kaderrichtlijn Water-doelstellingen in 2027 te kunnen halen, moet alles gericht worden op het voorkomen van waterverontreiniging met landbouwgif, PFAS en meststoffen zoals nitraat en fosfaat. Daarom moet de provincie zich er krachtig voor inzetten om het gebruik van landbouwgif volledig af te bouwen. Water en bodem zijn sturend en dus zal de landbouw zich aan moeten passen. De biologische landbouw laat zien hoe dit moet en kan.

Ik vergeet nu het belangrijkste: ik moet een motie indienen.

De VOORZITTER: Ja, een motiedebat zonder motie is wel heel jammer. Ja.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): De motie is ook namens de SP.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor me met de logo's van de Partij voor de Dieren en de SP. Daar staat boven: 'Geen woorden maar daden bij de aanpak van waterproblemen'. De motie heeft nummer 100 en eindigt in een verzoek aan het College. [Begint met het voorlezen van het dictum van de motie.]

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Voorzitter, ik geloof niet dat dit de juiste motie is.

De VOORZITTER: De motie wordt ingetrokken, merk ik?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja, het moet een andere motie zijn.

De VOORZITTER: Oké. Zal ik de vergadering even schorsen om de juiste motie ter tafel te kunnen krijgen. Ik schors de vergadering – voor onbepaalde tijd.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Dat geldt ook voor de fractievoorzitters van het CDA en de VVD. De heer De Wit mag ook op zijn stoel gaan zitten, dan leidt hij de heer Pastoor niet af van zijn belangrijke werkzaamheden.

Ik heb zonet een nieuwe motie in handen geduwd gekregen met hetzelfde nummer, dezelfde titel en dezelfde twee indienende fracties en die eindigt als volgt:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 20 maart 2024,
Constaterende dat:

- het alle hens aan dek is om in Groningen alsnog tijdig (in 2027) de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) te realiseren;
- hiervoor met name maatregelen nodig zijn om het gebruik van landbouwgif af te bouwen en het gebruik van meststoffen fors te verminderen;
- het vasthouden van gebiedseigen water én een substantiële verhoging van het waterpeil noodzakelijk zijn om verdere veenoxidatie, verdroging en natuurverlies alsmede bodeminklinking en –verzakkingen te voorkomen;

Overwegende dat:

- het gebruik van landbouwgif ernstige risico's met zich meebrengt voor de volksgezondheid;
- de slechte waterkwaliteit en het in veel gebieden veel te lage (grond)waterpeil ernstige afbreuk doen aan natuur en milieu, alsmede (op den duur) ook hoge maatschappelijk kosten met zich meebrengen;
- er voldoende kennis is over de oorzaken en impact van deze problemen en het nu vooral een kwestie is van politieke moed én wil om ze ook daadwerkelijk aan te pakken;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- nog dit jaar concrete (nood)maatregelen uit te werken en/of te treffen om te laten zien dat het echt menens is om de KRW-doelen in 2027 te halen;
- nog dit jaar conform het principe 'water- en bodemsturend' concrete maatregelen uit te werken om gebiedseigen water veel beter vast te houden en het (grond)waterpeil substantieel te verhogen;
- hierover uiterlijk in december 2024 verslag te doen aan Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan moet de motie even verspreid worden, denk ik? Dus er zit niks anders op dan dat ik de vergadering weer even schors om dit mogelijk te maken. Ik schors de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord namens het College aan de gedeputeerde, de heer Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): [Start zijn betoog in het Gronings.] De belangrijkste vraag die gesteld werd, is of ik het in het Gronings zou doen of in het Nederlands. En uit respect voor uw voorstel zal ik het in het Nederlands doen.

[Vervolgt zijn betoog in het Nederlands.] Dank, heldere motie, denk ik. En volgens mij kan ik ook een heel helder antwoord geven, namelijk: hij is nagenoeg volledig overbodig. Heel veel van de zaken waar u om vraagt, werken wij aan. Laat ik nu bij het begin beginnen. U vraagt nog dit jaar concrete (nood)maatregelen uit te werken. U weet dat de Kaderrichtlijn Water een nationale opgave waarbij eenieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid – de provincie, maar ook de waterschappen en het Rijk – moet proberen de doel te gaan halen. Die beslaan een heel groot aantal stoffen met fysische, biologische en ecologische parameters. Die hebben we gemeten, die blijven we meten en we proberen ieder binnen de eigen verantwoordelijkheid daar stappen in te zetten.

U vraagt ook in uw constatering om terug te gaan in de verschillende stoffen waaronder meststoffen. Dat zijn zaken waar echt het Rijk de regels en de omvang voor bepaalt. Weet dat wij in de vergunningverlening daar al redelijk strikt in zitten. We onderschrijven ook dat het inderdaad alle hens aan dek is wat betreft de KRW en dat nemen we ook heel serieus. Maar ik heb u in de commissie ook verteld dat we dat proberen te doen op een manier die past bij Groningen en waarschijnlijk het meeste resultaat heeft door het voornamelijk te koppelen aan de gebiedsprocessen, waarin we naast water ook naar de andere doelen kijken. Dit in de hoop dat we tot totaaloplossingen kunnen komen via maatwerk in de verschillende gebieden.

Dat betekent dat – zo eerlijk moet ik ook zijn – we voor sommige onderdelen 2027 waarschijnlijk niet gaan halen. Het is een wettelijk doel, we doen ons best. Maar bij de uitwerking van de gebiedsprocessen is, om dat goed te kunnen bereiken, het eindjaartal voor ons niet van belang, maar het einddoel. En als dat betekent dat we hier en daar kunnen versnellen en op andere plekken wat meer tijd nodig hebben om de juiste beweging in de gebieden te krijgen, dan zullen we dat doen. Dat doen we namelijk niet alleen. Dat doen we met die waterschappen, maar vooral ook met alle eigenaren in die verschillende gebieden.

Wat betreft het volgen van die KRW's is het misschien ook goed om te vertellen dat wij in december 2021 de laatste vaststelling van de KRW hebben gehad. We hebben dat verteld door middel van een *mid-term review* – een mooie Groningse variatie daarop is *haalftiedse terugkijk*, want 'evaluatie' is ook geen Gronings, hè? Maar dat we gaan kijken of het een beetje vooruitgaat. Dat staat gepland voor dit jaar.

Uw derde oproep is om ook de Staten te betrekken bij de stand van zaken en bij de maatregelen die genomen zijn. U wordt op uw wenken bediend, want dat gaat dit najaar gebeuren. Dan komt die *mid-term review* en dan kunt u zien wat er al gebeurd is. We zullen u daarover informeren uiteraard.

Het tweede, water- en bodemsturend maken, is een belangrijk onderdeel van de Transitie Landelijk Gebied. Dat zat in al in het Hoofdlijnenakkoord dat de coalitie had vastgesteld en daarvoor in een aantal notities, maar u leest het ook terug in de wijze waarop wij onze ruimtelijke ordening en de Transitie Landelijk Gebied proberen aan te pakken. Het wordt inderdaad een ordenend principe in de zaken die wij uitvoeren. Ik moet u wel concreet zeggen dat wij niet over de hele provincie het grondwaterpeil substantieel zullen verhogen. Dat deel van de motie zal ik ontraden, want dat zal ook maatwerk zijn in de gebieden daar waar dat passend is. En dat hoeft niet overal in de provincie en dat kan ook niet overal in de provincie. Dit moet een uitkomst zijn van het gebiedsproces waar het passend is om het peil te verhogen en waar niet.

Dus al met al zou ik uw Staten willen aanraden deze motie niet aan te nemen, omdat hij grotendeels overbodig is en wat betreft het peil niet haalbaar is. En ik zeg u toe u te informeren over het KRW-Impulsprogramma en de tussentijdse check c.q. de *mid-term review* dit najaar. Oftewel de *haalftiedse*... Ja, er wordt met het hoofd geschud. Ik probeerde het laatste even in het Gronings, maar ik moet dat ook helemaal niet proberen. '*Spaigelsessie in t wotter*': ja, prachtig, Dank!

De VOORZITTER: Dank u wel. Het was toch een mooi experiment met nieuwe woorden.

Ik kijk naar mevrouw Ten Hoeve of zij behoefte heeft aan woordvoering. Dat is het geval. Aan u is het woord.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb even een vraag ook aan de voorzitter. Ben ik nu nog steeds geboden aan de één minuut spreektijd?

De VOORZITTER: Dat lijkt me wel.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja? Oké. Dan zal het heel kort zijn.

De VOORZITTER: Hoeveel had u anders in gedachten gehad?

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Nou ja, ik kan hier natuurlijk nog tot in het oneindige uiteenzettingen over houden. O, een andere keer? Ja.

De VOORZITTER: Ja, laten we dat inderdaad een andere keer doen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ja. De totaaloplossingen zijn mooi, gedeputeerde Hamster – via de voorzitter. Maar het voldoen aan de Kaderrichtlijn Water mogen wij op geen enkele wijze vertragen. Dat wil ik u nog even meegeven.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): [Houdt haar betoog in het Gronings.] Water gebruiken we allemaal: bij het tandenposten, voor het doorspoelen voor het gemak, voor het bewateren van de tuin en de natuur heeft water nodig. Water is een groot goed en daar moeten wij zuinig op zijn. Daarom hebben we het waterbeleid uitgebreid besproken in de commissie.

Zo heeft GroenLinks gezegd dat wij ons zorgen moeten maken over de kwaliteit in ons drinkwater. Dit bijvoorbeeld omdat in de Drentse Aa ons drinkwater onder druk staat door landbouwgif. GroenLinks vindt dan ook dat bij de Drentse Aa zo min mogelijk gif gebruikt mag worden. Daarom moeten sommige teelten worden verboden. Drinkwater is namelijk een maatschappelijk goed.

De motie van de Partij voor de Dieren komt GroenLinks bekend voor. Zo hebben we in 2021 een motie ingediend en die is toen aangenomen. Deze motie gaat over de Kaderrichtlijn Water; daarnaast is de provincie bezig met de waterhoogte. We denken daarom dat dit deze motie gedeeltelijk niet nodig is, maar we stemmen wel voor.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik deel graag met u en met u allen het lied van de Waterwolf, 'Het Laid van de Wotterwolf', geschreven ter ere van het honderdjarig bestaan van de Waterwolf, het grote gemaal aan het Reitdiep, dat al meer dan een eeuw lang voor onze droge voeten zorgt:

*'t Laid van De Wotterwolf
'Ik ken de toal van wotter
t Stroomt al joaren deur mie hèn
'Lest mien dörst veur aiweg
Heur allesverslindend bestoan is mie nait fremd'*

*In dizze onderwotterwereld
doar gainain t bestoan van wis
vul k mien longen
t Wotter wait de weg vanzulf*

*En zo binnen wie soamen
En zo glieden wie deur de tied
En zo daanzen wie mit nkander
En zo is t nooit meer n stried
Binnen wie geliek*

*Rondom mie, wiede velden
Doar de wilde wind nog aal zingt
Verre lochten, vurchtboare klaai
Doar t wotter dankboar in meandern kin*

*En zo binnen wie soamen
En zo glieden wie deur de tied
En zo daanzen wie mit nkander
En zo is t'nooit meer n stried
Binnen wie geliek'*

Dit lied is van Marlene Bakker, de componist, en de pianist Reinout Douma.

De VOORZITTER: Dank dat u niet alleen uw politieke inzichten, maar ook dat prachtige lied van Marlene Bakker met ons hebt willen delen.

Over 'Bakker' gesproken: behoefte aan woordvoering bij Groninger Belang? Nee? De heer Bennema wellicht?

De heer BENNEMA (VVD): [Houdt zijn betoog in het Gronings.] Politiek *in richt en slichte taal*, zo moet het zijn. Deze bijdrage is namens het CDA en de VVD, dan hebben we wat meer tijd. Maar ik zal het kort houden.

'*Meertmoand Dialectmoand*': dat is een mooie Groninger traditie. Dat viëren we in onze eigen *pronkjewail* hier, de oudste en mooiste Statenzaal van het land. De plaats waar wij ons ook sterk maken voor de Groninger cultuur.

Maar vandaag gaat het over de natuur. De Partij voor de Dieren maakt zich grote zorgen over het Groninger water. Het gaat niet goed met de zuiverheid en het waterpeil: het staat te laag. Wie heeft daar nu schuld aan? Ja, dat zijn onze boeren, natuurlijk: 'Het is *haalf stront, haalf wotter* in de sloten en het gebruik van gif is immers heel slecht.' Wij vinden het ook niet goed om alleen maar naar de boeren te kijken. In ons water zit een heleboel andere mikmak, zoals medicijnresten. We hebben ook gezien dat niet alle cijfers juist zijn, zoals de nutriëntenverontreiniging op het Hogeland. Het fosfor kwam immers uit de natuur zelf.

Ik wil u één ding zeggen: wij moeten onze boeren niet '*over 't wotter joagen*'. Geen tweedracht zaaien en ruziemaken, maar samen met elkaar in de gebiedsprocessen tot een oplossing komen. Dat heeft het College ook gezegd en dat is ook goed. Dit moet op een Groninger manier en deze motie is niet nodig. Wij vertrouwen erop dat het College doet wat goed is voor de Groninger, voor de Groninger natuur en cultuur. En wij zijn heel erg blij dat ons College dit ook koestert. Een paar weken geleden hebben ze zelfs geld gegeven aan een eierbalmachine en het zou toch ook mooi zijn als onze griffie voor een eierbal zorgt bij de lunch straks. Dat smaakt ons *de tonen oet*, voorzitter.

Ik houd ermee op, het heeft lang geduurd en het water loopt me nu al door de mond! [Gelach en geroffel op de tafeltjes]

De VOORZITTER: Zo, ik geef het woord maar eens aan mevrouw Feenstra. Ik ben benieuwd van welke taal zij zich zal bedienen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): [Houdt haar betoog in het Fries.] Ik kom niet uit Groningen, daarom doe ik het in het Frysk.

De Kaderrichtlijn Water is duidelijk: onlangs bezweek de EU volop voor de lobby: gif dat ziek maakt, kan gewoon gebruikt worden. Ik kan er dan ook niet omheen dat de eigen maatregelen uit de provincie nodig zijn en wij steunen dan ook deze motie van harte. [Geroffel op de tafeltjes.]

De VOORZITTER: Ik zag de gedeputeerde begrijpend knikken.

Het woord is nu aan mevrouw Benjamins voor D66.

Mevrouw BENJAMINS (D66): [Start het betoog in het Gronings.] Mijn Gronings is *nait best*. [Vervolgt haar betoog in het Nederlands.] Sterker nog, ik heb ooit in een verpleeghuis gewerkt. Daar verzorgde ik een vrouw die plat Gronings praatte. Ik probeerde mee te doen. Zij was dement. En uit het niets zei ze in één keer: "*Wicht, dou moar nait. 't Klinkt naargens noar!*" Dus sindsdien houd ik het maar bij '*laiverd*' en '*moi!*', voorzitter.

Daarom sluit ik me ten eerste graag aan bij de woorden van mevrouw Siersema. Want ik denk dat dat ook is wat wij zeggen en wat wij hebben in de commissie gezegd. Ik zit niet zo goed niet meer in de geschiedenis, maar we hebben het natuurlijk al genoemd een koploperpositie hier voor Groningen als landbouw. Maar we hebben gezegd dat de KRW voor ons ook heel belangrijk is.

En na de commissie kwamen we het project Schoon Water in Brabant op het spoor. Daarbij zijn de landbouw, gemeenten, inwoners en het bedrijfsleven met elkaar geïnformeerd over verantwoord gebruik van bestrijdingsmiddelen. Dat project heeft ook middelen van die provincie gekregen. Het leverde wel op dat agrariërs in dit project hun milieubelasting met 70 procent hebben weten te verminderen. Dus ik weet niet of wij daar al iets van een project over hebben, dus dat zou ik nog heel graag van het College horen.

We hebben nog even gekeken in de Monitor Groningen. Daarin staat eigenlijk summiere informatie over de KRW. We vroegen ons af of er nog iets meer gespecificeerd zou kunnen worden over waar we op vastlopen in het behalen van de Kaderrichtlijn en de knelpunten.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik ga soepel met de vergaderorde om, dat merkt u.

Het woord is nu aan de heer Van Kesteren namens de PVV.

De heer VAN KESTEREN (PVV): [Start zijn betoog in het Gronings.] Mijn verhaal doe ik niet in het Gronings, want alle import en alle nieuwkomers in Groningen moeten ook wat van mijn verhaal verstaan en begrijpen. Dus in het Hollands.

[Vervolgt zijn betoog in het Nederlands.] Ik wil het College meegeven om te waken om niet te verzanden in ideologische maatregelen gericht op de *Sustainable Development Goals*, het Klimaatakkoord van Parijs, de Green Deal. Want ik betrap het College er toch nog op – het College moet met één mond spreken, dus ik hoop dat straks de verandering toch duidelijk wordt – dat men in de regel ecologische problemen probeert op te lossen, maar aan de andere kant economische problemen veroorzaakt.

Dat zien wij aan de agrarische sector, die niet betrokken wordt bij bijvoorbeeld het veenweidegebied en de hoge waterstanden. Ik wil van het College horen wat nou concreet in samenwerking met de agrarische sector gebeurt om dergelijke problemen het hoofd te bieden. Dat gaat ook over vervuiling van landbouwgrond waar de Partij voor de Dieren het over heeft. In hoeverre en op welke wijze wordt de agrarische sector daadwerkelijk betrokken, zodat ook recht wordt gedaan aan de individuele boer. Het is nog te veel '*planet* versus *profit*', waarbij de balans uitslaat naar '*planet*', zoals ik toch aan ten minste een deel van het College merk. Een ander deel weer niet, maar goed, het College moet met één mond praten. Dus ik vraag het College om nou eens kleur te bekennen.

Dan heb ik nog een laatste vraag voor het College. We pleiten bij nieuwbouw nog steeds voor 'van het gas af'. Nou, ik loop me daar suf te praten om argumenten te bedenken die daar niet voor pleiten. Want het CDA heeft het over de zorg die er is voor een vermeende kerncentrale. Dat is natuurlijk onzin. De zorg van de inwoners van Groningen gaat voornamelijk over de hoge brandstofprijzen voor hun auto en de torenhoge energierekening. Daar is waar ze zich zorgen om maken en kernenergie is daar wel een oplossing voor naar mijn idee.

Maar goed, ik heb nog een laatste vraag over 'van het gas af'. Kan het College ook nadenken over het feit dat we ons bij nieuwbouw niet moeten richten op 'van het gas af', maar bij nieuwbouw gescheiden drinkwatersystemen realiseren? Dat zou al een enorme verbetering zijn voor huishoudelijk afvalwater en misschien ook bij bedrijven en zo. Maar goed, daar zou ik graag ook de mening van het College over willen. Tot zover, voorzitter.

De VOORZITTER: De grap van een motiedebat is dat je bij het regelen van de werkzaamheden denkt dat je weet waar het over gaat, namelijk over het dictum van de motie. Bij de laatste twee woordvoeringen viel mij op dat het geleidelijk aan het domein werd verlegd.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee voorzitter, ik probeer duidelijk te maken...

De VOORZITTER: En het is mijn rol om de orde van de vergadering te bewaken. Dus ik heb niet willen ingrijpen, maar ik maak er even een algemene opmerking over.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dan wil ik toch ter verdediging daarop zeggen, voorzitter, dat ik wel degelijk inhoudelijk mijn betoog heb gehouden, omdat ik...

De VOORZITTER: En de rest even na de vergadering doen?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee, nee, nee, ik vind dat u...

De VOORZITTER: Ik ontnem u het woord.

De heer VAN KESTEREN (PVV): U zegt in de vergadering dat ik mij niet aan de orde houd. Ik vind dat ik dat wel doe...

De VOORZITTER: Ik ontnem u het woord.

De heer VAN KESTEREN (PVV): ... omdat anders... Ja.

De VOORZITTER: Goed zo!

De heer VAN KESTEREN (PVV): Dank u wel, voorzitter!

Mevrouw REININK (Volt): [Houdt haar betoog afwisselend in de volgende EU-talen: Spaans, Duits, Nederlands, Engels en Frans.] De kwaliteit van het water is erg belangrijk. Zoals anderen al gezegd hebben: deze motie is overbodig. In de context van de nieuwe politieke cultuur hebben wij besloten ertegen te stemmen.

De VOORZITTER: We gaan later aan de hand van het verslag zien hoeveel talen dit waren.
Ik geef voor de Partij voor het Noorden het woord aan de heer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): [Houdt zijn betoog in het Gronings.] Elke dag, als ik het gordijn opengedaan heb, kijk ik naar de sloot naast mijn huis. Daar maak ik me erg zorgen over. Die sloot zou eind februari uitgepompt worden, maar, zo schreef de gemeente Eemsdelta mij in een mail van twee regels – en ik citeer: *‘Het slibdepot neemt de kwaliteitsklasse niet.’* Met andere woorden: het is te vervuild om dat te verwerken. Dit gaat om een sloot midden in een woonwijk, waar ook kinderen in zitten te vissen en er ook zo nu en dan er een in de sloot valt, zoals mijn kleinzoon. Ik heb daarom een Woo-verzoek ingediend.

En zo zullen er wel meer sloten in Groningen zijn die zich ook dicht bij heel veel andere huizen en woningen bevinden, waarbij soms ook getwijfeld wordt over de veiligheid van het water in de sloten. Dan vraag ik me af of dat niet gevaarlijk is voor gezondheid. Daarom vindt de Partij voor het Noorden het heel belangrijk dat wij stappen gaan zetten en eisen gaan stellen aan het water. Niet alleen aan het water zelf, maar ook aan wat erin zit en wat eronder zit.

Water moet aanwezig zijn voor onze boeren, voor bedrijven en voor recreatie. Het moet niet te zout zijn en er moet genoeg water in de aarde zitten zodat funderingen van huizen en bedrijfsgebouwen niet gaan verrotten of gaan scheuren. Water moet veilig zijn. Het mag duidelijk zijn dat de Partij voor het Noorden heel blij is met de Bouwstenen voor het Waterbeleid en dat we hiermee een steen leggen voor de toekomst. De waterkwaliteit moet wat veranderen en het gaat om *‘op en ien ’t wotter in Grunn’* – met dank aan Harmien van der Werff.

De heer EPEMA (FvD): [Start zijn betoog in het Gronings.] Ja, ik zal me niet te veel proberen om in het Gronings over te gaan. Ik kan het wel een beetje, maar niet echt goed.

[Vervolgt zijn betoog in het Nederlands.] Dit document is opgesteld naar aanleiding van een *stakeholdersconsultatie*. Ik verbaas mij elke keer weer hoe het lukt om alles te doen klinken als een zakendeal. Waar is de feedback van de bevolking? Terwijl we hier praten over de waterstand, die dan weer gevaarlijk lage standen bereikt en dan weer gevaarlijk hoge standen, komt het water de boeren in ieder geval aan de lippen te staan. Terwijl de stikstofregels bijna alles beslaan tot aan mest toe, impliceren de motie en het document dat ook grondwaterstanden eens gauw aangepakt moeten worden. Grondwaterstanden die, zoals het document noemt, *‘vaak zo in stand gehouden worden voor de huidige landbouwfunctie’*. Kijk, daar gaan we weer. Het gaat allemaal over *‘die vreselijke boeren’*.

Regels worden verzwaard tot in het extreme, waarover we laatst elf sprekers hadden, van wie velen aangaven dat ze binnenkort failliet zullen zijn als het zo doorgaat. Het gevolg is dat er of extreme monopolievorming ontstaat, of dat de boerenstand wordt weggevaagd door onteigening. Misschien dat dat verklaart waarom premier Rutte een aantal jaren geleden aangaf dat hij mee wil werken aan het implementeren van zogenoemde *food innovation hubs*. Dat zijn *public-private partnerships*, bedoeld om een soort monopolistisch *stakeholder*gestuurd voedselsysteem op te zetten.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik wil even benadrukken dat wij niet anti-boer zijn. Absoluut niet. Wij zijn pro-boer.

De heer EPEMA (FvD): Die *food innovation hubs* zijn er allemaal om die boeren schijnbaar weer verder te onteigenen. En kernenergie mag ook niet, het moeten allemaal windturbines zijn die juist allemaal vieze vormen van energieverbruik om überhaupt geproduceerd te kunnen worden. Resultaat is weer strengere regels en weer meer onteigening, omdat de CO₂-rekening elke keer bij de boeren op tafel wordt gelegd. Alsof het allemaal hun schuld is. Zo wordt het een soort destructieve cyclus, een soort ecosysteem. Maar dan een ecosysteem dat zichzelf langzaam opheft.

De heer ROEMERS (PvdA): Ja voorzitter, ik wil toch een punt van orde maken. We zijn nu twee minuten onderweg en ik heb nog niks gehoord over de motie.

De heer EPEMA (FvD): Ik had het over de grondwaterstanden, dat die verhoogd moeten worden. Dat staat in de motie. Dat staat ook in het document. Dus ik had het daar wel degelijk over.

De VOORZITTER: Dat was ook mijn conclusie. De heer Epema vervolgt zijn betoog.

De heer EPEMA (FvD): Tot slot: ik begin mijn inbreng met de uitspraak 'het water staat de boeren aan de lippen' en dus ook de rest van Groningen.

Ja, politiek is een beetje een spel van dat we allemaal onze eigen ideologie willen propageren. Maar wat we allemaal met elkaar gemeen hebben, is een streven naar erkenning en rechtvaardigheid. Daarin zie ik – en dit meen ik echt – jullie echt gewoon allemaal als mijn broers en zussen. Laten we dus samen opstaan en zeggen: '*Read my lips*: minder strenge regels, geen nieuwe onteigeningen.'

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn we weer toe aan de woordvoering namens het College, ten slotte. Gedeputeerde Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik zal me hier beperken tot het dictum van de motie en me dus ook aan de zaken daarin houden.

Allereerst vanuit de Partij voor de Dieren wordt gezegd: moeten we niet vertragen? Nee, we vertragen niet, maar we kunnen niet op alle plekken even goed versnellen. Dat is volgens mij een goede insteek van hoe we ertegenaan kijken. Want we zetten uiteraard ons maximaal in om ons aandeel te leveren om de doelen te behalen.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): De gedeputeerde zei dat hij alles wil koppelen aan het gebiedsproces en kan dan ook alles vertraagd worden tot 2035? Daar zou ik graag een antwoord op hebben.

De VOORZITTER: De heer Hamster was wel net begonnen met zijn betoog. Dus ik geef aan hem even de vrijheid om het antwoord op door hem gewenste plek in het betoog te geven.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Maar ik had geen heel lang betoog. Dus ik zal meteen deze vraag beantwoorden. In het Nationaal Programma Landelijk Gebied staan per doel verschillende jaartallen. Een aantal stikstofdoelen staat in het Nationaal Programma Landelijk Gebied nog op 2030. Daarvan heeft het College al gezegd dat in de wet staat 2035. We willen het net als bij de aanpak van water doen in het tempo dat het gebied kan dragen, kan volgen, op de Groninger wijze. Wij streven uiteraard naar 2027 en wij nemen de maatregelen die we daarvoor al kunnen treffen, zo veel als mogelijk. Een aantal zaken daarvan komt door de opname in het gebiedsproces in een ander tempo terecht, maar we streven nog steeds die doelen na.

In de hele Impulsaanpak proberen we alvast maatregelen te treffen die we kunnen doen om ze te versnellen, om zelfs een aantal zaken al voor 2027 te doen. Daarbij doen we de dingen die we binnen onze eigen verantwoordelijkheid hebben zo goed als mogelijk en wijzen we bijvoorbeeld het Rijk erop dat voor de prioritaire stoffen – u kunt zelf bedenken welke dat zijn – het nodig is dat het Rijk ook maatregelen neemt en zaken generiek al dan niet toestaat of niet toestaat. Dit om ook die duidelijkheid te geven hoe we ons daarop kunnen richten. Collega Emmens heeft twee weken geleden in de commissie ook het nodige gezegd over de wijze waarop het gebiedsproces op dit moment loopt, over de wijze waarop we proberen dat uit te voeren, over hoe we het gesprek voeren met het Rijk over normeringen, over doelstellingen, over het realisme ervan en over wat er al dan niet reëel is met de beschikbare middelen die we daarvoor hebben.

Datzelfde gesprek voer ik namens deze provincie maar ook namens heel Noord-Nederland met de minister van IenW, die over de KRW gaat. Want voor de noodzakelijke aanpak hebben ook de nodige middelen nodig en wij doen gewoon ons best om met de beschikbare middelen, tijd, mensen en draagvlak de zaken door te voeren die kunnen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het College spreekt dus met het Rijk met name over de middelen en de doelen. Maar spreekt het College ook over die ziekmakende gifmiddelen? U zegt dat het Rijk daar maatregelen voor moet nemen. Maar spreekt u dan ook vanuit deze provincie erover dat wij aan de ene kant die doelen hebben? Want aan de andere kant hebben we te maken met bestrijdingsmiddelen die die doelen doorkruisen. Want kunt u doen richting het Rijk om daar toch een betere match in te krijgen?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): De hoofdlijn, die ik nu twee of drie herhaald heb, is dat wij binnen onze verantwoordelijkheden onze zaken oppakken. Bij het Rijk ligt echt de verantwoordelijkheid om stoffen al dan niet toe te staan, of bij Europa in sommige gevallen. Wij spreken vervolgens met de mensen die om een vergunning bij ons dat zij zich hebben te houden aan de normen die gelden. En

daar zijn wij best streng in. Wij spreken met de mensen die een bedrijf voeren over inderdaad de wijze waarop ze dat in de toekomst vorm kunnen geven, om te werken aan schoner water en schonere natuur. Dat gebeurt in de gebiedsprocessen.

Dus nee, wij gaan niet zelf het gesprek voeren met farmaceutische bedrijven – om maar iets te noemen – over de stoffen die toegevoegd of niet toegevoegd worden. Waterschappen doen hun best voor het schoonmaken van het water in hun deel, het Rijk stelt normen en handhaaft ook zelf. Wij proberen met de bekende normeringen het gesprek te voeren met de betrokken partijen om te kijken hoe we dat vormgeven in ons landelijk gebied.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De gedeputeerde geeft aan dat wij de normen hanteren, het Rijk is van de normen. Wij hebben te maken met doelen en wij gaan dan in gesprek om te kijken hoe we die doelen kunnen bereiken. Maar mijn vraag is – dan stel ik een vraag aan de gedeputeerde, voorzitter: doorkruisen die normen die er nu zijn, de doelen die we moeten halen? Ziet het College dat als een probleem? En als het College dat als een probleem ziet, heeft het College dan ideeën hoe zij daarmee om moeten gaan?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Het is best een complexe vraag die mevrouw Feenstra stelt. En die kent ook een aantal gelaagdheden. De KRW stelt eisen aan de kwaliteit van het water wat er wel of niet in aangetroffen mag worden. Wij zien dat een aantal daarvan haalbaar is. Een aantal daarvan is lastig haalbaar, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van 'achtergrondstoffen'. Onze agrariërs is dat niet aan te rekenen voor de viezigheid die al vanuit Fryslân – om een willekeurige regio te noemen – deze provincie instroomt. En het is dus heel lastig om daarop te gaan handhaven. Dat is ook het gesprek dat wij voeren enerzijds.

Anderzijds zijn er stoffen. In de eerste versie van de motie kwam het woord 'PFAS' voorbij volgens mij. Dat zit niet in de Kaderrichtlijn Water, terwijl we wel weten dat daar van alles mee aan de hand is. Europa is erover aan het nadenken over hoe we daarmee om moeten gaan. Dat kan weer extra normen en vragen op gaan leveren die nog niet in die KRW zitten. Natuurlijk, iedereen is er zich op dit moment van bewust dat het waarschijnlijk wel iets gaan betekenen de komende tijd.

Wij voeren nu het gesprek over wat haalbaar is aan die doelen, door ons eigen ingrijpen nemen we onze maximale verantwoordelijkheid daarvoor. En we wijzen ook het Rijk op wat echt nodig is dat er duidelijkheid komt over PFAS. Dat er duidelijkheid over hoe wél om te gaan op een realistische manier met het verdienmodel, met mest. Dat zijn zaken die we hier niet alleen in de provincie kunnen oplossen. Ik hoop dat dat uw vraag een beetje beantwoordt.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra, ten slotte.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, als ik het antwoord van de gedeputeerde goed interpreteer, dan heeft die zijn eerste antwoord wat genuanceerd. Dus er vinden wel gesprekken over wat het Rijk zou moeten doen, zeker voor het water dat uit Friesland hier in Groningen binnenkomt. Dan is het op het niveau van het Rijk waar het aangekaart moet worden. Dus als ik het goed begrijp, dan is uw College wel degelijk ook bezig met het aankaarten van dat soort zaken bij het Rijk?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, maar dan zal ik ook duidelijk zijn. Dan hebben we het over het algemeen niet over het verscherpen van de doelen, omdat ze nu al heel ingewikkeld zijn, maar over het realisme van de doelen. Wat kunnen wij doen om inderdaad naar schoon water te gaan? Wij constateren nu dat voor ons op bepaalde delen heel ingewikkeld is om te voldoen aan die normen.

Bijvoorbeeld door de regeling dat we bij één rood kruisje het water per definitie afgekeurd is – om het zo maar te zeggen. Het water kan dan aan alle overige eisen voldoen, maar dan wordt er één verkeerd stofje in aangetroffen. Natuurlijk doe je je best om dat verminderen, maar daarmee is het water op heel veel terreinen nog wel goed. Bijvoorbeeld in Noorderzijlvest zien wij – dat heeft met de nutriëntenverontreiniging te maken – dat daar stoffen aangetroffen worden in een dusdanige mate dat, ook al zouden wij alles stoppen, die verontreiniging er nog steeds zou zijn. Dus we hebben ook het gesprek over hoe realistisch bepaalde doelstellingen zijn. En dat doen we inderdaad met de partijen die daarover gaan – het Rijk in dit geval.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Ik heb even goed geluisterd naar wat de gedeputeerde zegt. Maar eigenlijk zegt hij dat daarmee deze motie niet overbodig is.

Ik ga ook even verder, want ik stond hier eigenlijk voor wat anders. Het Rijk is aan zet, maar natuurlijk is de provincie zelf ook aan zet. We kunnen ook zelf scherpere keuzes maken door bijvoorbeeld de biologische landbouw gewoon centraal te stellen. Dan heb je ook de meststoffen, de

gifstoffen, de bestrijdingsmiddelen. Op die manier zorg je er dan al voor dat het water niet vervuild raakt. Dus de provincie heeft veel meer in haar macht dan hier gezegd wordt. Kan het zo, meneer Hamster?

De VOORZITTER: Het kan geen kwaad om de volgende keer een vraag te stellen. De gedeputeerde.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Volgens mij roept de motie op om alles te doen binnen onze mogelijkheden om die KRW zo goed en zo snel als mogelijk te gaan halen volgens de wettelijke termijn 2027. Ik probeer u te vertellen waar onze beperkingen liggen. Maar uiteraard betekent dat niet dat wij niet al heel hard met die KRW-impuls aan de gang zijn. Het betekent niet dat wij niet ons uiterste best doen om inderdaad wel te komen tot veilig water, tot schoon water en tot goede bescherming van ons drinkwater voor alle doelen die u ook maar binnen die KRW kent.

En het overige hoe wij daar aan bij zouden kunnen dragen: u hebt het over de biologische landbouw. Volgens mij hebben we de afgelopen weken ook al heel veel gesprekken gevoerd in de commissie over de wijze waarop het College daarmee om denkt te gaan binnen de Transitie Landelijk Gebied. De heer Van Kesteren zegt inderdaad terecht dat het College met één mond praat. Zoals u weet, is de aanpak binnen de TLG ook uitgebreid naar een die water omvat en we proberen dat zo goed en zo integraal mogelijk binnen onze macht maximaal vorm te geven. Volgens mij voldoende over dit onderwerp.

Er was nog een concrete vraag gesteld over project Schoon Water in Brabant. Wellicht even ter herinnering: dit hele debat is om input te geven voor de Bouwstenen. Nou ja, dat debat was vorige week. Het stuk ligt voor om bouwstenen voor het waterprogramma aan te leveren. Daar zullen we dit bij betrekken. Wij doen al mee binnen de Delta Aanpak Agrarisch Waterbeheer. Of dat helemaal een-op-een samenvalt, weten we niet, maar we zullen dat dan betrekken bij de uitwerking van het verdere Programma Water. En dat lijkt me voldoende op dit moment.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan sluit ik de beraadslagingen en gaan we naar de stemmingen en de stemverklaringen. Zijn er nog fracties die een stemverklaring willen afgeven bij de ingediende motie? Ik zie dat die behoefte bij de fractie van D66 bestaat.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ondanks dat de motie overbodig is, steunen we hem wel. Alleen maar om nog even dat extra zetje te geven voor het behalen van en het inzetten op die KRW-richtlijn.

De heer DE JONG (BBB): Wij kunnen ons vinden in het antwoord van het College. En wat betreft de KRW-doelen, zoals ook al werd genoemd door de gedeputeerde, werkt men met het *all-outs* systeem. Dus er hoeft maar één klein stofje te zijn en het voldoet nog niet aan de KRW. Dus wat dat betreft, zeker met de rioolzuiveringsinstallaties die op dit moment gemiddeld vijftig jaar oud zijn, zal het hem helaas niet worden binnen drie jaar tijd.

En wat betreft 'het grondwaterpeil substantieel verhogen': voor een groot deel ligt dat ook bij de waterschappen naar ons oordeel. Wij stemmen dus tegen deze motie.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): De Partij van de Arbeid heeft vertrouwen in het proces dat wij zijn ingegaan en wij vinden deze motie overbodig.

De VOORZITTER: Oké. Anderen nog? Of bleek de rest uit het debat? Ik geloof het wel, hè?

Dan kunnen we overgaan tot de stemming over motie nummer 100 'Geen woorden maar daden bij aanpak waterproblemen'. Ik wacht even tot achter mij een plattegrond op het beeldscherm verschijnt. Dat kan ieder moment gebeuren: kijk maar. Linksonder op uw *display* zit er een blauw icoontje en dan kunt u nu gaan stemmen. Ik sluit de stemming. Er zijn 43 stemmen uitgebracht. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP, D66 en de Partij voor de Dieren. Daartegen de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, Volt, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent dat er 11 stemmen voor de motie zijn uitgebracht en 32 daartegen, zodat de motie is verworpen.

Daarmee zijn we gekomen aan het eind van dit agendapunt, maar nog niet helemaal aan het eind van de agenda. Want we zijn nu bij de hamerstukken aanbeland.

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Startnotitie Leefbaarheidsvisie 2024-2035

Mevrouw BAKKER (SP): Fijn dat de punten die we hebben meegegeven in de commissie, ook verwerkt zijn. Ik wil daarbij nogmaals aanstippen hoe belangrijk dat hele participatie- c.q. zeggenschapstraject richting de inwoners is. Maar ook omdat de bijeenkomsten van de Sociale Agenda worden gebruikt om input op te halen voor onze eigen Leefbaarheidsvisie, wil ik toch aan het College meegeven: kijk ook wat verder dan alleen die bij punt 4A worden ingezet op dit moment.

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen, met inachtneming van de stemverklaring van de fractie van de SP.

B. Statenvoorstel: Investerings infrastructuurle projecten 2024

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 20 maart 2024

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 20 maart 2024

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

6. Notulen voorgaande vergadering 7 februari 2024

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: Dan kijk ik even naar de voorzitter van de jury van de Triple-V Trofee.

De heer HOOGERS (voorzitter jury Triple-V Trofee): Mag dat ook vanaf mijn zetel, voorzitter? Ik wil namelijk alleen even melden dat ik de trofee de volgende vergadering ga uitreiken.

De VOORZITTER: Ik heb daar alle begrip voor.

Dan is er straks na de sluiting en de finale hamerslag nog een lunch voor iedereen.

Morgenavond is er in Drachten een informatiebijeenkomst voor Statenleden, raadsleden en colleges over de Lelylijn. U kunt zich aanmelden, rechtstreeks of via de griffie.

Dan is daarmee denk ik genoeg gezegd voor vandaag en is de vergadering gesloten. Dank u wel (11.35 uur)!